

4. Ekonomická aktivita obyvatelstva

Při analýze ekonomické aktivity obyvatel je třeba upozornit na skutečnost, že častějším nezjištěním údajů za nezaměstnané došlo ke zhoršení kvality dat za tuto oblast. Především se jedná o data za ekonomicky aktivní podle postavení v zaměstnání, podle odvětví ekonomické činnosti (CZ-NACE) a podle hlavních tříd zaměstnání. Z tohoto důvodu jsou v analýze v podkapitolách 4.3 a 4.4 data za osoby zaměstnané, nikoliv za osoby ekonomicky aktivní celkem.

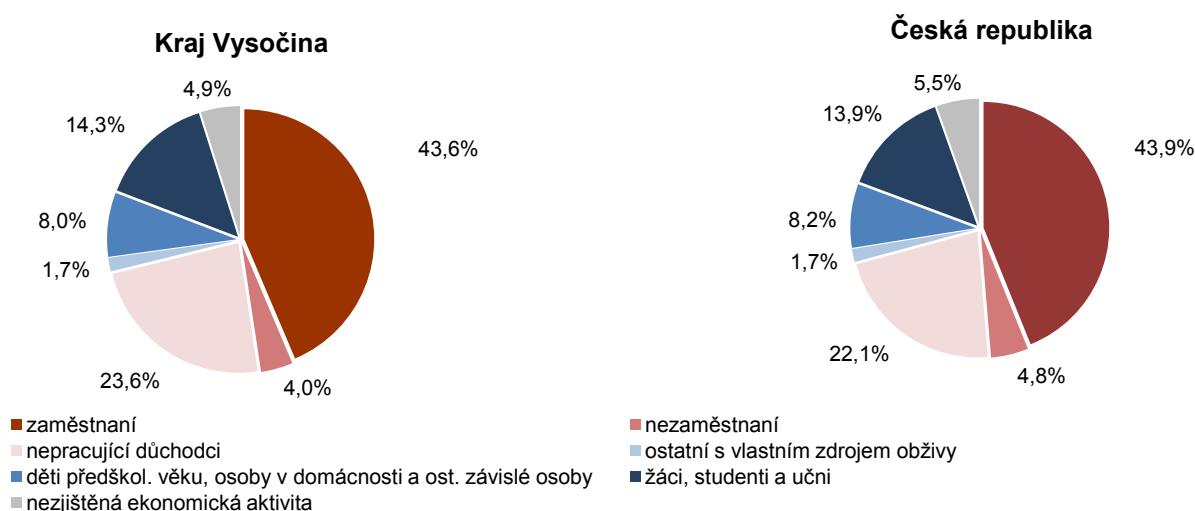
4.1. Zaměstnaní, nezaměstnaní, ekonomicky neaktivní

Nízká ekonomická aktivita proti jiným krajům

Podle ukazatelů stupně ekonomické aktivity se řadí Kraj Vysočina na jedno z posledních míst v republikovém srovnání. Příčiny je třeba hledat zejména v nepříznivé věkové skladbě populace – podíl osob ve věku 15 - 64 let je druhý nejnižší mezi kraji (68,8 %), zatímco zastoupení nejstarší složky obyvatel (65 a více let) je třetí nejvyšší. Mírně nadprůměrný je i podíl dětské složky populace, která ještě není ekonomicky aktivní.

Do ekonomické aktivity se promítá i venkovský charakter osídlení – nízký podíl ekonomicky aktivních v malých obcích, méně pracovních příležitostí pro ženy a pracující důchodce v souvislosti s nejnižším zastoupením zaměstnaných v terciárním sektoru, nízká úroveň mezd, náklady na dopravu, předčasné odchody do důchodu aj. Projevuje se odchod části mladých obyvatel kraje za lépe placenou prací do větších center, ale také návrat některých osob v důchodovém věku do klidného venkova Vysočiny.

Graf 4.1 Struktura obyvatel podle stupně ekonomické aktivity

Převažují ekonomicky neaktivní osoby

Ekonomicky aktivní osoby představují necelou polovinu populace kraje (přes 243 tisíc). Z nich více než 220 tisíc osob (43,7 % populace) mělo k datu sčítání práci (zaměstnaní) a dalších téměř 23 tisíc osob bylo nezaměstnaných (4,5 % populace). Podíl ekonomicky aktivních obyvatel na populaci kraje byl o půl procentního bodu nižší než podíl ekonomicky aktivních na populaci celé ČR.

Naopak zastoupení ekonomicky neaktivního obyvatelstva v populaci kraje bylo o 2,8 procentního bodu vyšší proti průměru ČR, zejména zásluhou vyššího podílu nepracujících důchodců a také žáků, studentů a učňů. V kraji bylo sečteno více než 245 tisíc ekonomicky neaktivních osob, takže Vysočina se stala jediným krajem, kde počet ekonomicky neaktivních převážil nad počtem ekonomicky aktivních obyvatel. Údaje vycházejí ze zjištěných hodnot, v Kraji Vysočina se nepodařilo zjistit data o ekonomické aktivitě u 3,2 % populace, podíl nezjištěných v celé ČR dosáhl 5,5 %.

Tab. 4.1.1 Obyvatelstvo podle pohlaví a ekonomické aktivity

	Celkem	v tom		z toho ve věku 15 - 64 let		
		muži	ženy	celkem	muži	ženy
Ekonomicky aktivní	243 720	135 637	108 083	240 281	133 489	106 792
v tom (%):						
zaměstnaní	90,6	91,5	89,5	90,5	91,3	89,4
z toho (%):						
zaměstnanci, zaměstnavatelé, samostatně činní, pomáhající pracující důchodci	93,0	95,5	89,9	94,2	96,9	90,9
pracující důchodci	3,7	3,4	4,0	2,4	2,0	2,9
ženy na mateřské dovolené	2,0	x	4,6	2,0	x	4,6
nezaměstnaní	9,4	8,5	10,5	9,5	8,7	10,6
Ekonomicky neaktivní	245 515	104 862	140 653	93 013	35 819	57 194
v tom (%):						
nepracující důchodci	48,9	45,0	51,8	44,9	45,2	44,6
ostatní s vlastním zdrojem obživy	3,4	0,7	5,4	8,9	2,0	13,2
osoby v domácnosti, děti předškolního věku a ostatní závislé osoby	16,0	17,7	14,8	5,2	2,1	7,2
žáci, studenti a učni	31,7	36,6	28,0	41,0	50,7	34,9
Nezjištěná ekonomická aktivita	16 330	9 697	6 633	14 369	8 373	5 996

***Více nezaměstnané
jsou ženy***

Z celkového počtu ekonomicky aktivních obyvatel kraje připadalo v roce 2011 na zaměstnané 90,6 % a na nezaměstnané 9,4 %. U žen bylo zastoupení zaměstnaných o 2 procentní body nižší než u mužů a v souladu s tím byl u žen i vyšší podíl nezaměstnaných (10,5 %)

***Málo pracujících
důchodců***

Ve struktuře zaměstnaných dominují zaměstnanci, zaměstnavatelé, samostatně činní a pomáhající – tato skupina tvoří 93 % ze zaměstnaných (nejvyšší podíl ze všech krajů). Naopak podíl pracujících důchodců je mezi kraji nejnižší (3,7 %) a podíl žen na mateřské dovolené je druhý nejnižší (2 % ze zaměstnaných osob). Podle pohlaví mezi zaměstnanými převažují muži (56 %), rovněž mezi pracujícími důchodci je více mužů než žen, i když podíl pracujících důchodkyň na celkovém počtu zaměstnaných žen je o něco vyšší než u mužů (4,0 % u žen a 3,4 % u mužů). Podobně i mezi nezaměstnanými bylo absolutně o něco více mužů, ale podíl nezaměstnaných žen na počtu ekonomicky aktivních žen byl o 2 procentní body vyšší než u mužů (10,5 %).

***Každý čtvrtý obyvatel
kraje je důchodce***

Ve složení ekonomicky neaktivních obyvatel se odráží postupné stárnutí populace. Nepracující důchodci tvoří již téměř polovinu ekonomicky neaktivních osob, sečteno jich bylo přes 120 tisíc, což představuje skoro čtvrtinu obyvatel kraje. Více než 60 % nepracujících důchodců tvoří ženy. Podíl nepracujících důchodců z ekonomicky neaktivních osob v kraji převyšuje průměr ČR o 0,7 procentního bodu.

Druhou největší skupinu z ekonomicky neaktivních představují žáci, studenti a učni (téměř 78 tisíc osob). Jejich podíl 31,7 % z ekonomicky neaktivních je nejvyšší ze všech krajů, což je ale podmíněno velmi nízkým zastoupením dalších kategorií ekonomicky neaktivních – osob v domácnosti, dětí předškolního věku a ostatních závislých osob (16 %) a ostatních s vlastním zdrojem obživy (3,4 %).

Ve všech skupinách ekonomicky neaktivních obyvatel početně převažují ženy, nejvýrazněji u ostatních s vlastním zdrojem obživy (91 %). Nejvyrovnanější poměr mužů a žen je u žáků, studentů a učňů, i zde se však projevuje vyšší počet studentek středních a vysokých škol.

Tab. 4.1.2 Obyvatelstvo podle velikostních skupin obcí a ekonomické aktivity

	Kraj celkem	v tom obce s počtem obyvatel						
		do 199	200 - 499	500 - 999	1 000 - 4 999	5 000 - 19 999	20 000 - 49 999	50 000 a více
Ekonomicky aktivní	243 720	18 740	28 981	31 885	44 964	52 588	41 601	24 961
v tom (%):								
zaměstnaní	90,6	89,7	90,2	90,3	90,9	90,8	90,2	91,6
z toho (%):								
zaměstnanci, zaměstnavatelé, samostatně činní, pomáhající pracující důchodci	93,0	93,4	94,0	93,7	93,6	92,5	92,6	91,6
pracující důchodci	3,7	3,4	2,8	2,9	3,3	4,2	4,0	4,9
ženy na mateřské dovolené	2,0	2,0	2,0	2,2	2,0	1,9	1,9	2,2
nezaměstnaní	9,4	10,3	9,8	9,7	9,1	9,2	9,8	8,4
Ekonomicky neaktivní	245 515	21 273	31 331	33 469	46 188	51 739	38 663	22 852
v tom (%):								
nepracující důchodci	48,9	52,7	47,7	48,2	48,6	49,2	47,8	49,6
ostatní s vlastním zdrojem obživy	3,4	3,1	3,4	3,4	3,4	3,2	3,6	3,8
osoby v domácnosti, děti předškolního věku a ostatní závislé osoby	16,0	14,5	16,8	16,1	15,9	15,4	16,1	18,1
žáci, studenti a učni	31,7	29,7	32,1	32,3	32,1	32,2	32,5	28,6
Nezjištěná ekonomická aktivita	16 330	1 135	1 602	1 968	2 844	3 688	2 831	2 262

S růstem obce roste ekonomická aktivita

Ve složení obyvatelstva jednotlivých velikostních skupin obcí podle ekonomické aktivity se odráží věková struktura obyvatel i nabídka a dostupnost pracovních příležitostí. Nejnižší podíl ekonomicky aktivních na celkovém počtu obyvatel byl v roce 2011 zjištěn v obcích do 199 obyvatel (45,5 %). S rostoucí velikostí obcí postupně roste i zastoupení ekonomicky aktivních osob, u měst s 5 000 až 19 999 obyvateli již počet ekonomicky aktivních převažuje nad počtem ekonomicky neaktivních osob (v menších obcích je tomu naopak).

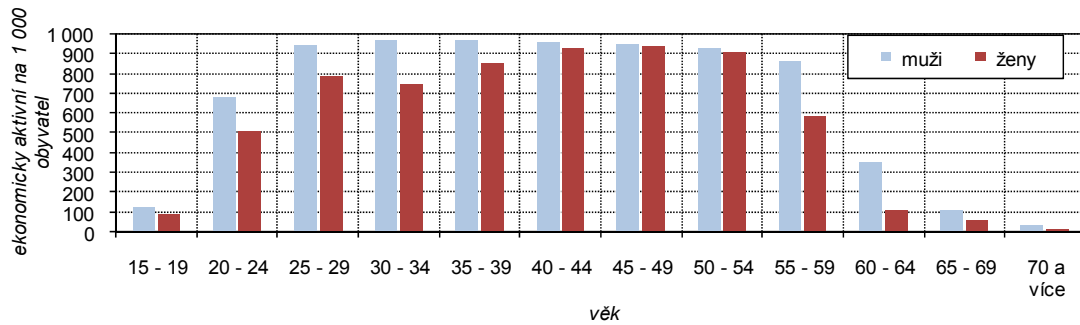
Určité rozdíly mezi jednotlivými velikostními skupinami obcí se ukazují také ve složení ekonomicky aktivního obyvatelstva. Podíl zaměstnaných osob se pohybuje od 89,7 % v nejmenších obcích do 199 obyvatel po 91,6 % v krajském městě Jihlavě. Zde je tudíž i nejnižší procento nezaměstnaných (8,4 %), zatímco v obcích do 199 obyvatel tvoří nezaměstnaní 10,3 % z ekonomicky aktivních. Jistou výjimku v této posloupnosti představují města s 20 000 až 49 999 obyvateli, kde vlivem vysoké nezaměstnanosti v Třebíči je procento nezaměstnaných stejné jako v obcích od 200 do 499 obyvatel (9,8 %).

U pracujících důchodců stojí za povšimnutí jejich vysoký podíl na celkovém počtu ekonomicky aktivních osob v Jihlavě (velikostní skupina od 50 000 obyvatel) – 4,9 %. Je to výrazně více než u jiných velikostních skupin obcí. Rovněž podíl žen na mateřské dovolené je v Jihlavě vyšší než u ostatních velikostních skupin obcí, rozdíl však není tak výrazný.

V nejmenších obcích je relativně nejvíce nepracujících důchodců

Jisté rozdíly existují mezi jednotlivými velikostními skupinami obcí také ve složení ekonomicky neaktivního obyvatelstva a i do nich se promítá věková struktura jejich obyvatel. Jednoznačně nejvyšší podíl nepracujících důchodců se ukazuje v obcích se 199 a méně obyvateli (52,7 %), zatímco nejnižší procento je v obcích od 200 do 499 obyvatel (47,7 %) a ve třech městech velikostní skupiny 20 000 – 49 999 obyvatel. Zde je současně i nejvyšší podíl žáků, studentů a učňů (32,5 % z ekonomicky neaktivních). Podíl dětí předškolního věku, osob v domácnosti a ostatních závislých osob se pohybuje mezi 14,5 % (obce do 199 obyvatel) a 18,1 % (město Jihlava).

Graf 4.2 Ekonomická aktivita podle pohlaví a věku (ze zjištěných hodnot)

Střední věk = vysoká ekonomická aktivita mužů i žen

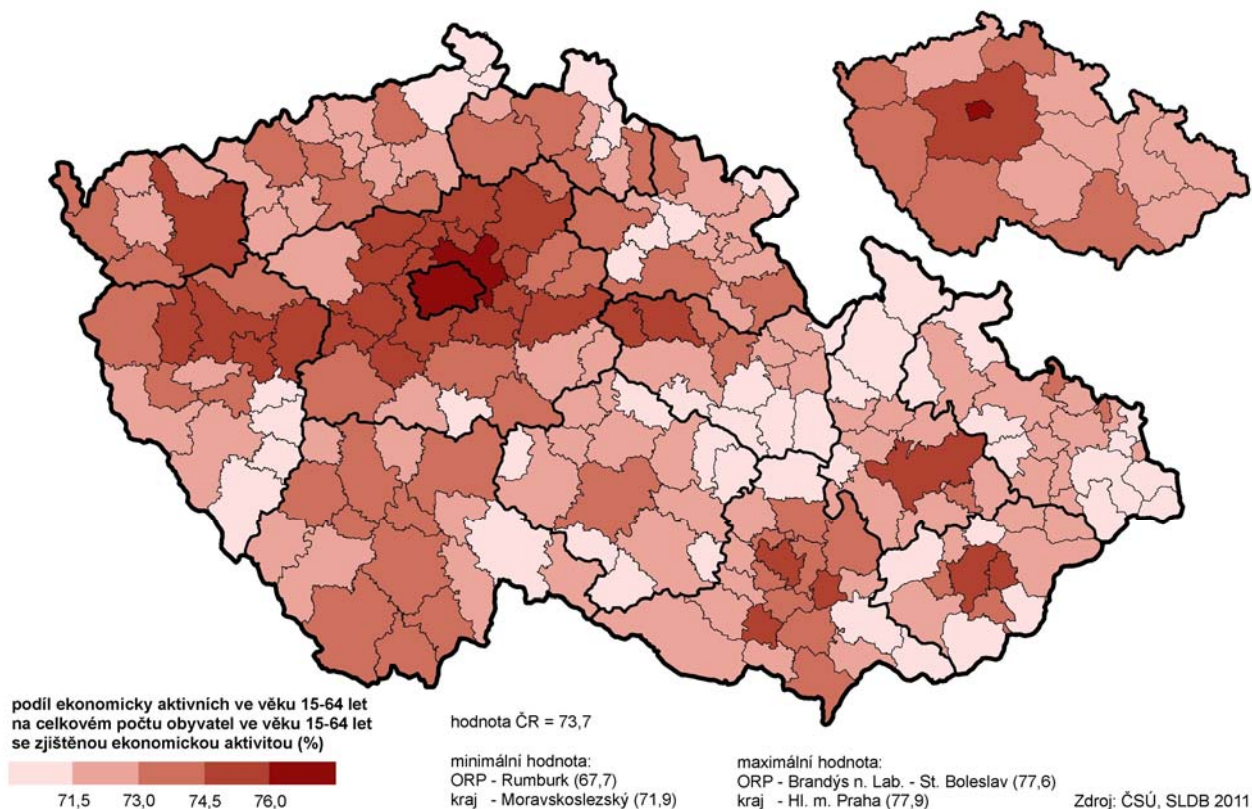
Intenzita ekonomické aktivity představuje podíl ekonomicky aktivních dané věkové skupiny a pohlaví na 1 000 osob dané věkové skupiny a pohlaví. Věkové skupiny s nejvyšší intenzitou ekonomické aktivity se u mužů a žen poněkud odlišují. Velká většina mužů je ekonomicky aktivní již ve věku 20 - 24 let (684 ekonomicky aktivních na 1 000 mužů daného věku). Od skupiny 25 - 29 let až po kategorii 50 - 54 let překračuje intenzita ekonomické aktivity mužů hranici 900 ekonomicky aktivních na 1 000 mužů daného věku s maximálními hodnotami ve skupinách 30 - 34 a 35 - 39 let (969, resp. 970 ekonomicky aktivních). Výrazný pokles nastává až ve skupině 60 - 64 let, kde připadá 350 ekonomicky aktivních na 1 000 mužů tohoto věku.

Ekonomickou aktivitu žen ovlivňuje mateřství

U žen ve věku 20 - 24 let je ekonomicky aktivní zhruba polovina populace. V další skupině 25 - 29 let roste intenzita na 788 ekonomicky aktivních na 1 000 žen daného věku. V kategorii 30 - 34 let intenzita ekonomické aktivity žen mírně klesá v souvislosti s mateřstvím a péčí o děti. Od věkové skupiny 35 - 39 let ekonomická aktivita žen opět roste až na maximum ve věku 45 - 49 let, kdy se ženy intenzitou ekonomické aktivity téměř vyrovnávají mužům. Ekonomická aktivita žen výrazně klesá ve věku 55 - 59 let a v další věkové skupině 60 - 64 let připadá již jen 113 ekonomicky aktivních na 1 000 žen.

Tyto rozdíly v intenzitě ekonomické aktivity mužů a žen jsou podobné ve všech krajích, Vysočina tedy v tomto směru nijak nevybočuje.

**Intenzita ekonomické aktivity ve správních obvodech ORP a krajích
(ze zjištěných hodnot)**

Nízká ekonomická aktivita na okrajích Vysočiny, nejvyšší na Jihlavsku

Z celkového počtu obyvatel v produktivním věku se zjištěnou ekonomickou aktivitou bylo v Kraji Vysočina 72,1 % ekonomicky aktivních osob. Tato hodnota je v rámci ČR podprůměrná, převyšuje pouze o 0,2 procentního bodu nejnižší hodnotu u Moravskoslezského kraje. V rámci kraje byla zjištěna nejvyšší intenzita ekonomické aktivity ve správním obvodu Jihlava, kde se výrazně projevuje vliv krajského města. Naopak podprůměrné hodnoty podílu ekonomicky aktivních z obyvatel v produktivním věku byly zjištěny ve správních obvodech Pacov, Telč, Moravské Budějovice, Náměšť nad Oslavou nebo Bystřice nad Pernštejnem – tj. v periferních územích kraje s vysokým podílem malých obcí, horší nabídkou a dostupností pracovních příležitostí.

Nejnižší míra ekonomické aktivity mezi kraji

Míra ekonomické aktivity udává podíl počtu zaměstnaných a nezaměstnaných na počtu všech osob ve věku 15 a více let se zjištěnou ekonomickou aktivitou. V Kraji Vysočina dosáhl tento ukazatel hodnoty 58,7 % a je tak nejnižší ze všech krajů (pro srovnání: míra ekonomické aktivity v celé ČR je 60,7 %, nejvyšší je v Hlavním městě Praze – 65,0 %). Příčiny tohoto postavení Vysočiny již byly zmíněny v úvodu této kapitoly – nepříznivá věková skladba populace (vysoké procento nejstarší složky obyvatel), vysoký podíl malých obcí s nízkou ekonomickou aktivitou, podprůměrná úroveň mezd, stěhování části mladých obyvatel z kraje za lépe placenou práci aj. Míra ekonomické aktivity se výrazně liší podle pohlaví – u mužů dosahuje 66,9 %, zatímco u žen pouze 50,8 %, což představuje rozdíl 16,1 procentního bodu. V celé ČR je rozdíl mezi pohlavími pouze 15,2 procentního bodu (zřejmě vliv vyššího zastoupení nepracujících důchodkyň na Vysočině).

V rámci kraje byla zjištěna nejvyšší míra ekonomické aktivity v okrese Jihlava (60,4 %), v ostatních okresech byla míra ekonomické aktivity pod průměrem kraje, nejnižší v okrese Pelhřimov (57,8 %). Z největších měst kraje mělo poněkud překvapivě nejvyšší míru ekonomické aktivity město Třebíč (61,5 %, muži dokonce 69,4 %), další v pořadí následují města Jihlava a Pelhřimov (shodně 61,0 %). Ovšem zatímco v Třebíči tvoří nezaměstnaní 12,2 % ekonomicky aktivních osob, v Pelhřimově tvoří pouze 5,5 % a v Jihlavě 8,4 %

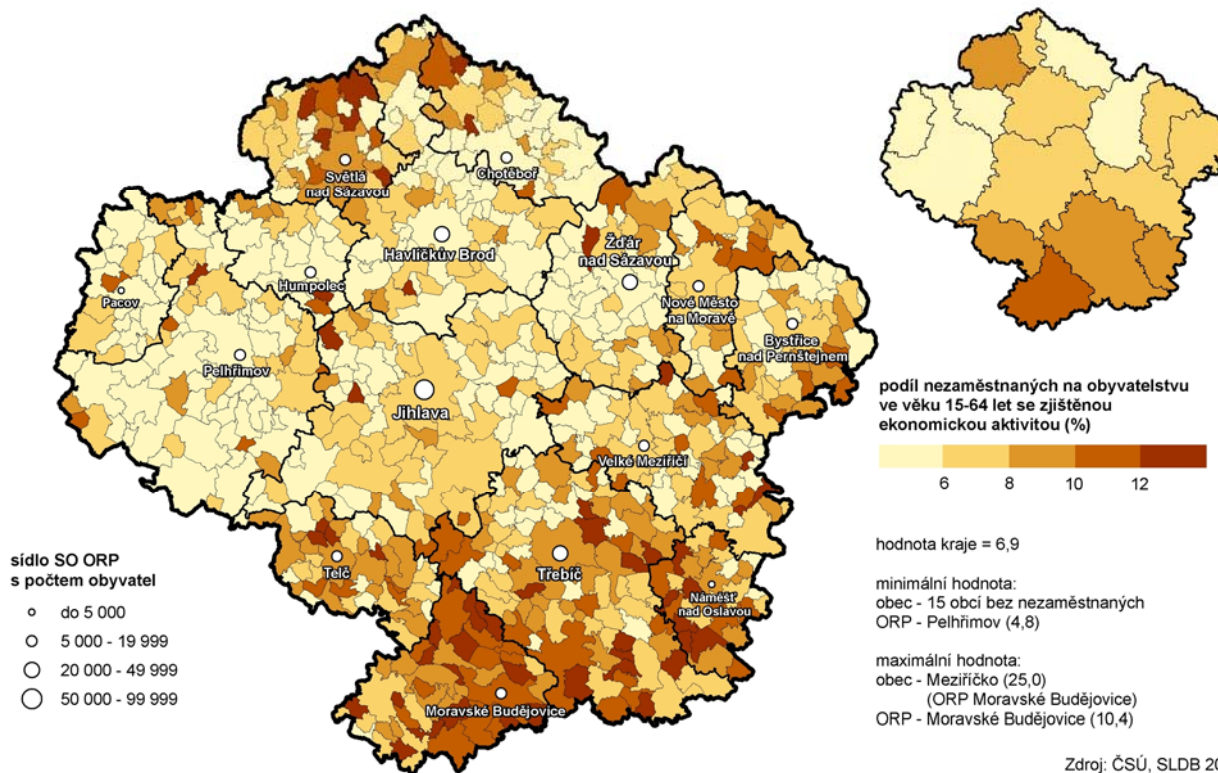
ekonomicky aktivních.

Míra zaměstnanosti je nejnižší na Třebíčsku

Míra zaměstnanosti představuje podíl počtu zaměstnaných na počtu všech osob ve věku 15 a více let se zjištěnou ekonomickou aktivitou. V Kraji Vysočina dosáhl tento ukazatel hodnoty 53,1 %, kraj tak zaujímá 10. místo mezi regiony (pro srovnání: míra zaměstnanosti v celé ČR je 54,7 %, nejvyšší je v Hlavním městě Praze – 60,6 %). Nejnižší míru zaměstnanosti mají přirozeně kraje s vysokou nezaměstnaností (Moravskoslezský, Ústecký). Míra zaměstnanosti se také výrazně liší podle pohlaví – u mužů dosahuje 61,2 %, zatímco u žen pouze 45,4 %, což představuje rozdíl 15,8 procentního bodu. V celé ČR je rozdíl mezi pohlavími pouze 14,3 procentního bodu (opět vlivem vyššího podílu nepracujících žen - důchodkyň na Vysočině).

V rámci kraje byla zjištěna nejvyšší míra zaměstnanosti v okrese Jihlava (55,1 %), za ním následuje okres Pelhřimov (53,9 %). Nejnižší míru zaměstnanosti má okres Třebíč (51,0 %, ženy dokonce jen 43,3 %), což souvisí s vysokou nezaměstnaností v tomto regionu.

Nezaměstnaní v obcích a správních obvodech ORP Kraje Vysočina (ze zjištěných hodnot)

Nezaměstnanost se značně liší v rámci kraje

V Kraji Vysočina bylo sečteno téměř 23 tisíc nezaměstnaných osob, z toho 11,6 tisíce mužů a 11,4 tisíce žen. Podíl nezaměstnaných z ekonomicky aktivních celkem (9,4 %) byl o 0,4 procentního bodu pod průměrem ČR. Nejvyšší počty i podíly nezaměstnaných se nacházejí v okresech Třebíč a Žďár nad Sázavou, nejméně nezaměstnaných (absolutně i relativně) má dlouhodobě okres Pelhřimov. Nezaměstnanost mírně klesá s rostoucí velikostí obce, ale neplatí to ve všech lokalitách. Např. ve druhém největším městě kraje Třebíči tvoří nezaměstnaní 12,2 % z ekonomicky aktivních, zatímco v Pelhřimově (páté největší město kraje, nižší velikostní kategorie obcí) tvoří pouze 5,5 %.

Zjednodušeně lze říci, že česká část Vysočiny se vyznačuje nižší mírou nezaměstnanosti oproti moravské části kraje. Výrazné rozdíly se jeví z hlediska správních obvodů ORP. Nejvyšší podíl nezaměstnaných existuje dlouhodobě ve správním obvodu Moravských Budějovic, vysokou nezaměstnaností trpí

i Třebíčsko, Náměšťsko, správní obvody Telče, Světlé nad Sázavou či Bystřice nad Pernštejnem. Naopak relativně nízká nezaměstnanost je ve správním obvodu Pelhřimova (některé obce zcela bez nezaměstnaných), Humpolce, Pacova či Chotěboře. To ukazuje souvislost s lepší nabídkou pracovních příležitostí a částečně i s vyšším podílem podnikatelů v těchto oblastech.

4.2. Ekonomicky aktivní podle věku a vzdělání

Pro věkovou strukturu ekonomicky aktivních obyvatel Vysočiny v roce 2011 je charakteristický posun ve prospěch vyšších věkových skupin, výrazně nízký podíl ekonomicky aktivních ve věkové skupině 15 - 19 let, ale také nízký podíl pracujících osob ve věku 65 a více let.

Tab. 4.2.1 Ekonomicky aktivní obyvatelstvo podle pohlaví a věku

	Celkem	v tom					
		muži	v tom		ženy	v tom	
			zaměstnaní	nezaměstnaní		zaměstnané	nezaměstnané
Ekonomicky aktivní	243 720	135 637	124 043	11 594	108 083	96 700	11 383
v tom ve věku (%):							
15 - 19	1,3	1,4	1,1	4,4	1,1	0,9	3,3
20 - 24	7,8	8,3	7,4	18,0	7,2	6,5	13,6
25 - 29	11,1	11,3	11,1	12,8	10,9	10,9	11,2
30 - 34	12,9	13,4	13,7	10,5	12,2	12,1	13,4
35 - 39	14,7	14,3	14,7	9,8	15,2	15,4	14,2
40 - 44	12,5	11,6	11,9	8,5	13,7	14,0	10,9
45 - 49	12,8	11,8	12,0	9,1	14,0	14,3	11,3
50 - 54	12,2	11,3	11,4	10,6	13,3	13,4	12,8
55 - 59	10,1	10,9	10,7	12,7	9,3	9,3	9,0
60 - 64	3,2	4,2	4,3	3,4	1,8	2,0	0,2
65 - 69	0,9	1,0	1,0	x	0,7	0,8	x
70 a více let	0,5	0,5	0,6	x	0,4	0,4	x
nezjištěno	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1

Vedou silné ročníky ze 70. let

Ve sčítání 2011 byli mezi ekonomicky aktivními nejsilněji zastoupeni obyvatelé věkové skupiny 35 - 39 let, tedy osoby narozené v letech 1972 až 1976 (14,7 % celkového počtu ekonomicky aktivních). Je zřejmé, že do pracovního procesu jsou v plné míře zapojeny silné ročníky z doby propopulačních opatření v sedmdesátých letech. Nízké podíly ekonomicky aktivních ve věkových skupinách 15 - 19 let (1,3 %) a 20 - 24 let (7,8 %) lze vysvětlit pokračováním studia a delší přípravou na povolání dnešních mladých lidí. Na druhé straně ještě ve věkové skupině 55 - 59 let vyvíjí ekonomickou aktivitu 10,1 % obyvatel a ve skupině 60 - 64 let 3,2 % obyvatel, v čemž se projevuje postupné prodlužování věkové hranice odchodu do důchodu.

Rozdíly ve věkovém složení ekonomicky aktivního obyvatelstva nejsou mezi oběma pohlavími nijak výrazné. Nižší podíly ekonomicky aktivních žen ve věkových skupinách do 30 - 34 let lze přičíst tomu, že ženy více a déle studují, věnují se mateřství a péči o děti. Naopak od kategorie 35 - 39 let mají ženy vyšší podíly ekonomicky aktivních až po věkovou skupinu 50 - 54 let včetně. Po 60. roce věku vyvíjejí ženy již výrazně menší ekonomickou aktivitu než muži.

Nezaměstnaní jsou mladí, ale i osoby před důchodem

Největší podíly na celkovém počtu zaměstnaných mužů a žen měla věková skupina 35 - 39 let (podobně jako u ekonomicky aktivních celkem). Zatímco u zaměstnaných nejsou mezi pohlavími výrazné rozdíly ve věkové skladbě, u nezaměstnaných mužů a žen existuje značně odlišná věková struktura.

Téměř polovinu nezaměstnaných mužů (45,7 %) tvoří osoby do 35 let. Vůbec

největší podíl na celkovém počtu nezaměstnaných mužů má věková skupina 20 - 24 let (18 %), následuje skupina nezaměstnaných ve věku 25 - 29 let (12,8 %). Další velkou skupinu tvoří nezaměstnaní muži po 50. roce věku, kterých je téměř 27 % z celkového počtu, z toho nejvíce ve věku 55 - 59 let (12,7 %).

Ženy po mateřské hledají práci obtížně

U nezaměstnaných žen je věkové složení více rovnoměrné. Ženy do 35 let tvoří něco přes dvě pětiny nezaměstnaných žen, avšak největší podíl na celkovém počtu má věková skupina 35 - 39 let (14,2 %), což nepochybně odráží obtížnost návratu žen do pracovního procesu po mateřské dovolené. Nezaměstnaných žen po padesátém roce věku je 22 % z celkového počtu, z toho nejvíce ve věku 50 - 54 let (12,8 %).

Tab. 4.2.2 Ekonomicky aktivní obyvatelstvo podle pohlaví a nejvyššího ukončeného vzdělání

	Celkem	v tom		Z celku					
		muži	ženy	zaměstnaní			nezaměstnaní		
				celkem	muži	ženy	celkem	muži	ženy
Ekonomicky aktivní	243 720	135 637	108 083	220 743	124 043	96 700	22 977	11 594	11 383
v tom podle vzdělání (%):									
základní vč. neukončeného střední vč. vyučení (bez maturity)	6,1	5,1	7,3	5,0	4,1	6,2	15,8	15,6	16,0
úplné střední (s maturitou)	42,7	49,5	34,0	42,1	49,2	33,1	47,6	52,9	42,3
nástavbové studium	32,6	29,0	37,1	33,3	29,6	38,0	26,3	22,7	30,0
vyšší odborné vzdělání	3,3	2,2	4,6	3,4	2,3	4,9	2,2	1,6	2,8
vysokoškolské	1,7	0,9	2,7	1,8	1,0	2,8	1,1	0,5	1,6
bez vzdělání	13,1	12,6	13,7	13,8	13,3	14,5	5,8	5,2	6,3
nezjištěno	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,5	0,6	0,4
	0,5	0,5	0,5	0,4	0,4	0,5	0,8	0,9	0,6

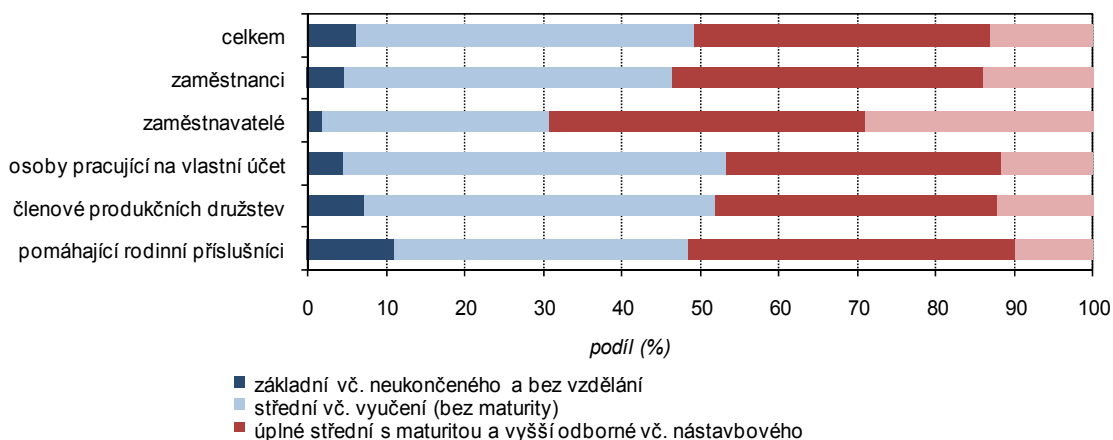
Mladší ročníky ekonomicky aktivních jsou vzdělanější

Vzdělanostní struktura ekonomicky aktivních obyvatel kraje nepřináší žádná překvapivá zjištění a potvrzuje postupné zvyšování vzdělanostní úrovně populace. Základní vzdělání mělo v roce 2011 pouze asi 6 % ekonomicky aktivních osob, střední vzdělání bez maturity téměř 43 % osob, úplné střední s maturitou téměř 33 % osob a vysokoškolské vzdělání asi 13 % z ekonomicky aktivních. U mužů je výrazně vyšší podíl středního vzdělání bez maturity (včetně vyučení) – byl zjištěn téměř u poloviny ekonomicky aktivních. Ženy mají vyšší zastoupení v ostatních stupních vzdělání – základní (starší ročníky), úplné střední s maturitou, nástavbové, vyšší odborné a také vysokoškolské (zejména mladší ročníky ekonomicky aktivních).

Nezaměstnaní mají převážně nižší vzdělání

Srovnání vzdělanostního složení nezaměstnaných a zaměstnaných osob jasně ukazuje, že nezaměstnaností jsou výrazně více postiženi lidé s nižším stupněm vzdělání. Zvláště to platí o osobách se základním vzděláním – těch bylo v roce 2011 mezi nezaměstnanými 15,8 %, tj. v porovnání se zastoupením základního vzdělání u zaměstnaných osob třikrát vyšší podíl. U středního vzdělání bez maturity byl podíl u nezaměstnaných osob také vyšší (42,1 % u zaměstnaných, 47,6 % u nezaměstnaných). Podstatně nižší byl mezi nezaměstnanými podíl osob s úplným středním vzděláním (o 7,0 procentního bodu méně proti zaměstnaným) a zejména absolventů vysokých škol (5,8 % u nezaměstnaných oproti 13,8 % u zaměstnaných osob).

Graf 4.3 Vzdělanostní struktura ekonomicky aktivních podle postavení v zaměstnání (ze zjištěných hodnot)

Podle postavení v zaměstnání nejpočetnější skupina – zaměstnanci – v zásadě určuje a současně i kopíruje zastoupení jednotlivých stupňů vzdělání v celém souboru ekonomicky aktivních osob. Naproti tomu ve skupině zaměstnavatelů můžeme pozorovat výrazně vyšší zastoupení osob s VŠ vzděláním (asi 29 % z jejich celkového počtu). Nadprůměrný je u nich také podíl osob s úplným středoškolským vzděláním, který včetně nástavbového a vyššího odborného přesahuje 40 %. Velmi nízký je podíl zaměstnavatelů se základním vzděláním (1,9 %).

U osob pracujících na vlastní účet byl rovněž zjištěn nižší podíl základního vzdělání, ale také nižší váha osob s úplným středoškolským a vysokoškolským vzděláním. Výrazně vyšší byl však podíl vyučených a absolventů středních škol bez maturity, kterých mezi nimi byla zhruba polovina, což také odpovídá jejich převažujícímu profesnímu zaměření (řemeslníci, živnostníci).

4.3. Zaměstnaní podle odvětví

Nejvyšší procento zaměstnaných v zemědělství i v průmyslu

Struktura zaměstnaných podle odvětví ekonomické činnosti ukazuje, že Kraj Vysočina zaujímá v rámci ČR tradičně dominantní postavení v podílu pracujících v zemědělství (6,3 %) a má rovněž nejvyšší procento pracujících v průmyslu (32,9 %). Nadprůměrné je i zastoupení pracovníků ve stavebnictví (7,2 %), naopak velmi nízké proti průměru ČR jsou podíly zaměstnaných v obchodě, službách, ubytování, stravování a pohostinství (terciární sféra).

Z jednotlivých odvětví má v Kraji Vysočina jednoznačně největší váhu průmysl, ve kterém podle sčítání v roce 2011 pracovalo téměř 73 tisíc osob, z toho rozhodující část ve zpracovatelském průmyslu. Na druhé místo se zařadil velkoobchod, maloobchod, opravy a údržba motorových vozidel – absolutně přes 20 tisíc osob (9,1 % z celkového počtu zaměstnaných).

Počtem zaměstnaných osob se zařadilo na třetí místo stavebnictví (asi 16 tisíc zaměstnaných), následuje zdravotní a sociální péče s více než 14 tisíci zaměstnaných. Další významná odvětví, pokud jde o počet zaměstnaných osob, představují zemědělství, lesnictví a rybářství (13,9 tisíce osob), vzdělávání (13,3 tisíce osob), veřejná správa, obrana, povinné sociální zabezpečení (11,5 tisíce osob) a doprava (11 tisíc osob).

Tab. 4.3.1 Zaměstnaní podle věku a odvětví ekonomické činnosti

	Celkem	v tom ve věku						nezjištěný věk
		15 - 29	30 - 39	40 - 49	50 - 59	60 - 64	65 a více	
Zaměstnaní	220 743	41 919	61 839	56 980	49 303	7 294	3 195	213
v tom podle odvětví ekonomické činnosti (%):								
zemědělství, lesnictví, rybářství	6,3	3,4	4,8	6,7	8,9	11,8	11,0	3,8
průmysl celkem	32,9	32,4	34,8	33,5	32,9	25,7	13,7	21,1
z toho zpracovatelský průmysl	30,5	30,8	32,7	30,7	29,6	21,8	11,9	18,8
stavebnictví	7,2	6,6	7,9	7,2	7,3	6,8	4,4	4,2
velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	9,1	9,9	10,2	9,2	7,5	6,6	6,7	14,1
doprava a skladování	5,0	4,4	5,2	5,4	4,9	4,6	1,9	1,4
ubytování, stravování a pohostinství	2,5	4,3	2,4	2,0	1,8	1,3	1,5	1,9
informační a komunikační činnosti	1,4	2,8	1,7	1,1	0,6	0,7	0,7	0,9
peněžnictví a pojišťovnictví	1,6	2,0	1,5	1,6	1,3	1,4	1,2	0,9
činnosti v oblasti nemovitostí	0,4	0,3	0,4	0,4	0,5	0,7	0,7	0,9
profesní, vědecké a technické činnosti	2,5	3,3	2,6	2,1	2,0	2,9	5,6	0,9
veřejná správa a obrana; povinné sociální zabezpečení	5,2	4,5	5,8	5,8	4,9	3,8	2,1	1,4
vzdělávání	6,0	3,7	5,0	7,1	7,7	7,4	7,7	4,2
zdravotní a sociální péče	6,4	5,5	6,1	6,5	7,2	7,0	8,2	2,8
kulturní, zábavní a rekreační činnosti	0,9	1,3	0,8	0,8	0,8	1,1	2,1	0,5
jiné činnosti	3,4	3,7	2,8	3,2	3,6	4,5	7,2	2,3
nezjištěno	9,2	11,9	8,1	7,4	8,3	13,9	25,2	38,5

V zemědělství převažují starší osoby

Z hlediska věkového složení zaměstnaných osob se ukazují jisté zvláštnosti některých odvětví. Pro zemědělství, lesnictví a rybářství je charakteristické výrazně nižší zastoupení osob mladších 40 let a naopak mnohem vyšší podíl starších věkových skupin (24 % zaměstnaných v tomto odvětví bylo starších 55 let). Naopak v průmyslu mají mezi zaměstnanými mírnou převahu lidé mladší a osoby nad 60 let jsou zastoupeny méně – podobně je tomu i ve stavebnictví, obchodě a opravách či v dopravě.

Malou přitažlivost práce ve vzdělávání pro mladou generaci dokládá fakt, že ze zaměstnaných osob ve věku 15 - 29 let jich ve vzdělávání pracovalo pouze 3,7 % (přitom podíl vzdělávání na celkovém počtu zaměstnaných byl 6,0 %). Naopak ve věkových skupinách nad 60 let má vzdělávání, ale i zdravotnictví a sociální činnosti, nadprůměrný podíl.

Ve zdravotnictví a vzdělávání převažují ženy

Z charakteru činnosti jednotlivých odvětví vyplývá, že některá jsou doménou mužů (většinou výrobní odvětví), v jiných převládají ženy (zpravidla terciární sektor).

Podle výsledků posledního sčítání tvoří ženy 43,8 % všech zaměstnaných osob v kraji. Mezi odvětví s podprůměrným zastoupením žen patří zemědělství, lesnictví a rybářství (28,2 %), průmysl (36,0 %) či stavebnictví (pouze 9,3 % žen). Ženy byly méně zastoupeny také v odvětví dopravy a skladování (25,4 %), zatímco ve veřejné správě, obraně a sociálním zabezpečení jich pracovalo 48 % (tedy téměř vyrovnaný poměr mužů a žen).

Naopak ženy převažují v odvětví velkoobchodu a maloobchodu včetně oprav (56,4 %), v ubytování, stravování a pohostinství (62,5 %) či v peněžnictví a pojišťovnictví (60,4 %). Existují také dvě odvětví, která lze označit jako feminizovaná. Je to tradičně vzdělávání, kde v roce 2011 ženy tvořily 78,4 % zaměstnaných osob, a dále odvětví zdravotní a sociální péče, kde podíl žen přesahoval 82 %.

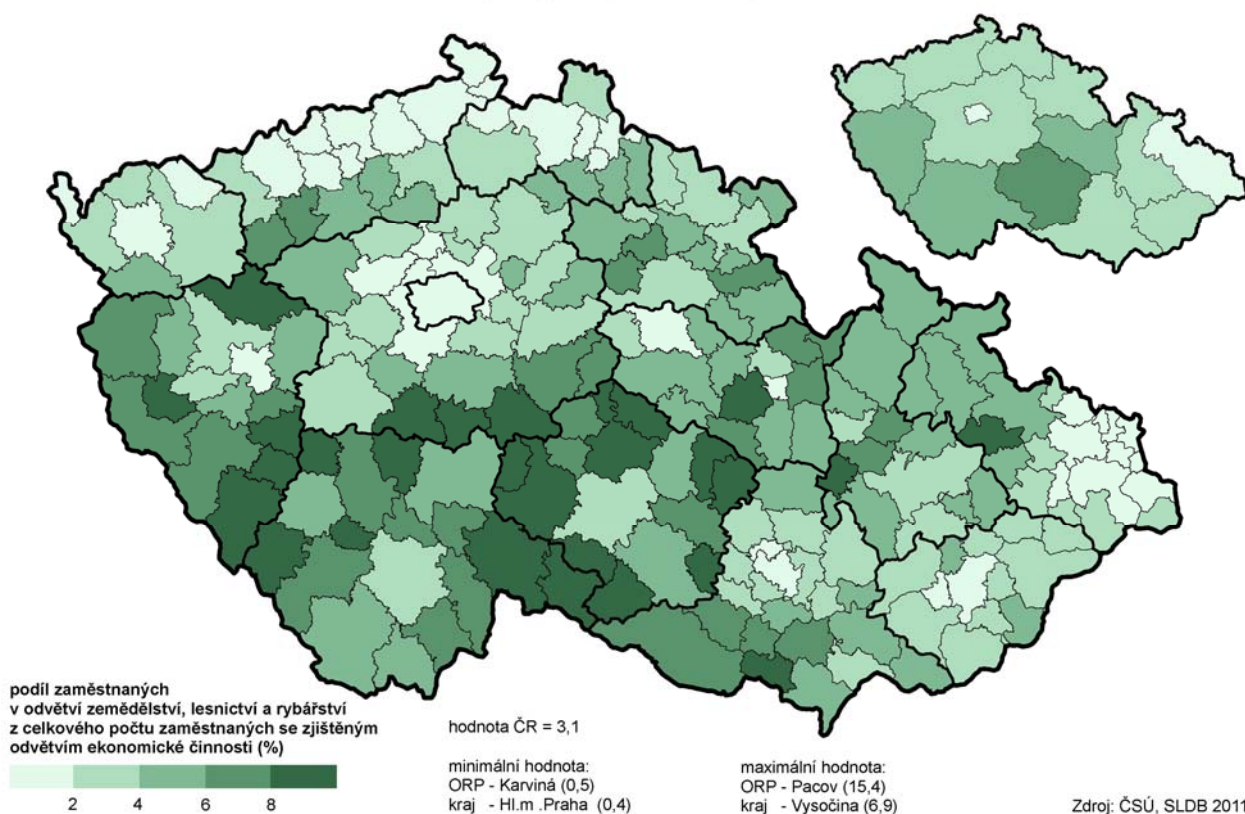
Tab. 4.3.2 Zaměstnaní podle velikostních skupin obcí a odvětví ekonomické činnosti

	Kraj celkem	v tom obce s počtem obyvatel						
		do 199	200 - 499	500 - 999	1 000 - 4999	5 000 - 19 999	20 000 - 49 999	50 000 a více
Zaměstnaní	220 743	16 806	26 128	28 785	40 884	47 736	37 529	22 875
z toho podle odvětví ekonomické činnosti (%):								
zemědělství, lesnictví, rybářství	6,3	14,8	12,7	9,4	7,0	3,4	1,8	0,9
průmysl	32,9	33,1	32,8	33,9	34,9	34,0	30,2	30,6
stavebnictví	7,2	7,8	8,5	8,3	7,6	6,2	7,0	6,1
velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel	9,1	7,6	7,9	8,2	8,6	9,9	10,2	10,1
doprava a skladování	5,0	5,0	5,3	5,1	5,4	4,6	4,2	6,0
ubytování, stravování a pohostinství	2,5	2,2	2,1	2,3	2,5	2,6	2,5	2,7
vzdělávání	6,0	3,8	4,6	5,4	5,5	7,0	7,2	6,9

Rozdíly v odvětví podle velikosti obcí

Zaměříme-li se na složení zaměstnaných osob z hlediska odvětví ekonomické činnosti a velikostních skupin obcí, zjistíme, že pracovníci většiny odvětví jsou buď rovnoměrně zastoupeni ve všech velikostních skupinách obcí nebo tato odvětví mají spíše městský charakter a podíl osob v nich zaměstnaných stoupá s rostoucí velikostí obce. Opačnou výjimku představuje, zcela přirozeně, pouze odvětví zemědělství, lesnictví a rybářství, které je nejvýrazněji zastoupeno v malých obcích (v obcích do 199 obyvatel pracovalo v tomto odvětví zhruba 15 % všech zaměstnaných osob). S rostoucí velikostí obce se snižoval podíl pracovníků v zemědělství až na 0,9 % v Jihlavě.

Zaměstnaní v zemědělství, lesnictví a rybářství ve správních obvodech ORP a krajích (ze zjištěných hodnot)

**Nejvyšší podíl osob
v zemědělství je na
Pacovsku**

Rozdíly v zastoupení jednotlivých odvětví ekonomické činnosti samozřejmě existují i mezi územními celky v kraji. Zemědělství, lesnictví a rybářství (primární sektor) má v rámci kraje dlouhodobě nejmenší podíl v okrese Jihlava (vliv krajského města), nejvyšší zastoupení je v okrese Pelhřimov. Ve správním obvodu Pacov pracuje v primárním sektoru 15,4 % zaměstnaných se zjištěným odvětvím ekonomické činnosti, což je nejvyšší hodnota v rámci celé ČR. Kraj Vysočina má dlouhodobě nejvyšší podíl pracujících v primárním sektoru, což je dáno venkovským charakterem osídlení. Na postavení kraje tedy nemá vliv ani skutečnost, že zaměstnaných osob v zemědělství obecně ubývá, neboť tento pokles se týká všech regionů.

**Centra průmyslu na
Vysočině**

Podíl pracujících v průmyslu z celkového počtu zaměstnaných se zjištěným odvětvím ekonomické činnosti patří v Kraji Vysočina rovněž k nejvyšším v rámci ČR (36,3 %). Na tom se podílejí zejména okresy Žďár nad Sázavou a Jihlava, ve kterých mají sídlo největší průmyslové podniky v kraji. Nejvyšší podíly pracujících v průmyslu byly zjištěny ve správních obvodech Chotěboř, Světlá nad Sázavou a Bystřice nad Pernštejnem, kde rovněž sídlí významné průmyslové podniky. Relativně nejméně zaměstnaných v průmyslu se nachází ve správním obvodu Náměště nad Oslavou (vliv vyššího počtu osob v odvětví veřejná správa a obrana v souvislosti se sídlem letecké základny).

**Relativně málo osob
v nevýrobní sféře**

Zastoupení pracujících v terciárním sektoru (nevýrobní sféra) je na Vysočině nejmenší ze všech krajů (48,8 % ze zaměstnaných se zjištěným odvětvím ekonomické činnosti). To pochopitelně odpovídá relativně vysokým počtům zaměstnaných v primárním a sekundárním sektoru a rozdrobené sídelní struktuře kraje. Nejvyšší procento osob v nevýrobní sféře pracuje ve správním obvodu Náměště nad Oslavou (vliv již zmiňované letecké základny). Více než 50 % osob v nevýrobních odvětvích pracuje rovněž ve správních obvodech největších měst (Jihlava, Třebíč, Žďár nad Sázavou, Havlíčkův Brod) a ve správním obvodu Humpolec. V ostatních oblastech kraje je zastoupení zaměstnaných v terciárním sektoru podprůměrné.

4.4. Zaměstnaní podle postavení v zaměstnání a hlavních tříd zaměstnání

**Vysoký podíl
zaměstnanců, méně
podnikatelů**

Největší skupinu z úhrnu všech zaměstnaných osob (80,1 %) podle postavení v zaměstnání tvoří zaměstnanci v pracovním a služebním poměru. S velkým odstupem následuje skupina osob pracujících na vlastní účet, tj. podnikatelé bez zaměstnanců (11,6 % z úhrnu zaměstnaných, absolutně necelých 26 tisíc). Třetí skupinu tvoří zaměstnavatelé, tj. podnikatelé se zaměstnanci, kterých je asi 7 tisíc (3,2 %). Nepatrná část zaměstnaných se řadí do skupiny pomáhajících rodinných příslušníků (0,4 %) a mezi členy produkčních družstev (0,3 %).

Tab. 4.4.1 Zaměstnaní podle pohlaví a postavení v zaměstnání

	Celkem	v tom		Struktura zaměstnaných (%)		
		muži	ženy	celkem	muži	ženy
Zaměstnaní	220 743	124 043	96 700	100,0	100,0	100,0
v tom podle postavení v zaměstnání:						
zaměstnanci	176 727	94 607	82 120	80,1	76,3	84,9
zaměstnavatelé	7 072	5 255	1 817	3,2	4,2	1,9
osoby pracující na vlastní účet	25 693	18 917	6 776	11,6	15,3	7,0
členové produkčních družstev	634	442	192	0,3	0,4	0,2
pomáhající rodinní příslušníci	930	230	700	0,4	0,2	0,7
nezjištěno	9 687	4 592	5 095	4,4	3,7	5,3

Ve srovnání s průměrem ČR je na Vysočině ve struktuře zaměstnaných vyšší zastoupení zaměstnanců na úkor zaměstnavatelů a osob pracujících na vlastní účet. Podíl zaměstnanců je druhý nejvyšší mezi regiony, zatímco procento zaměstnavatelů je druhé nejmenší, procento osob pracujících na vlastní účet je čtvrté nejmenší. Zvláštností je relativně vysoké zastoupení členů produkčních družstev – zejména těch zemědělských.

Muži podnikají více než ženy

Ve struktuře zaměstnaných mužů je oproti úhrnu patrné nižší zastoupení zaměstnanců a naopak vyšší procento zaměstnavatelů a osob pracujících na vlastní účet. Ve struktuře zaměstnaných žen představují zaměstnankyně asi 85 % z úhrnu. Žen – podnikatelek je absolutně i relativně méně, tvoří zhruba čtvrtinu všech zaměstnavatelů i osob pracujících na vlastní účet.

Tab. 4.4.2 Zaměstnaní podle postavení v zaměstnání a věku

	Celkem	z toho podle postavení v zaměstnání				
		zaměstnanci	zaměstnavatelé	osoby pracující na vlastní účet	členové produkčních družstev	pomáhající rodinní příslušníci
Zaměstnaní	220 743	176 727	7 072	25 693	634	930
v tom ve věku (%):						
15 - 24	8,0	7,9	1,0	5,9	1,4	7,7
25 - 34	24,0	25,0	11,0	22,3	5,0	12,7
35 - 44	27,8	28,1	27,5	29,3	16,1	22,6
45 - 54	25,3	25,4	33,5	25,3	36,6	29,8
55 - 59	10,1	10,0	15,3	9,3	23,7	13,1
60 - 64	3,3	2,7	7,5	4,5	13,7	6,9
65 - 69	0,9	0,5	2,8	2,1	2,7	3,3
70 a více	0,5	0,2	1,2	1,2	0,6	3,8
nezjištěno	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1

Největší skupina zaměstnanců a osob pracujících na vlastní účet se nachází ve věku 35 - 44 let, zaměstnavatelé jsou v průměru poněkud starší – třetina z nich se nachází ve věku 45 - 54 let. Zaměstnané ženy jsou v průměru o něco starší než muži ve všech kategoriích podle postavení v zaměstnání.

Tab. 4.4.3 Zaměstnaní podle velikostních skupin obcí a postavení v zaměstnání

	Kraj celkem	v tom obce s počtem obyvatel						
		do 199	200 - 499	500 - 999	1 000 - 4 999	5 000 - 19 999	20 000 - 49 999	50 000 a více
Zaměstnaní	220 743	16 806	26 128	28 785	40 884	47 736	37 529	22 875
z toho podle postavení v zaměstnání (%):								
zaměstnanci	80,1	78,5	79,8	80,2	79,6	80,0	80,4	81,7
zaměstnavatelé	3,2	2,3	2,4	2,5	3,1	3,7	4,1	3,4
osoby pracující na vlastní účet	11,6	13,7	12,5	12,1	12,1	11,4	10,7	9,9
členové produkčních družstev	0,3	0,7	0,6	0,3	0,4	0,1	0,1	0,1
pomáhající rodinní příslušníci	0,4	0,6	0,4	0,4	0,5	0,4	0,4	0,3

Nejvyšší podíl samostatně činných je v malých obcích

Při porovnání postavení v zaměstnání dle velikostních skupin obcí se ukazuje, že s růstem velikosti obce mírně roste váha zaměstnanců i zaměstnavatelů a naopak klesá podíl osob pracujících na vlastní účet. V tom se projevuje vyšší procento soukromě hospodařících rolníků i absence velkých podniků v malých obcích. V rámci kraje byly zjištěny nejvyšší podíly osob pracujících na vlastní účet v okresech Pelhřimov (13,1 %) a Třebíč (12,2 %), zatímco nejmenší váha podnikatelů se ukázala v okrese Jihlava (10,6 %), kde bylo i nejvyšší procento zaměstnanců – vlivem krajského města Jihlavy.

Tab. 4.4.4 Podnikatelé podle nejvyššího ukončeného vzdělání a věku

	Celkem	v tom podle vzdělání (%)							
		základní vč. neukončeného	střední vč. vyučení bez maturity	úplné střední s maturitou	nástavbové studium	vyšší odborné vzdělání	vysoškoškolské	bez vzdělání	nezjištěno
Počet podnikatelů¹⁾	33 989	3,9	44,7	32,3	2,9	0,8	15,0	0,1	0,4
v tom:									
zaměstnavatelé	7 152	1,8	28,9	36,2	3,2	0,7	28,8	0,1	0,4
osoby pracující na vlastní účet	26 837	4,4	48,9	31,3	2,8	0,8	11,3	0,1	0,4
v tom ve věku :									
15 - 29	4 327	6,0	37,2	39,3	2,8	1,6	12,6	0,2	0,3
30 - 39	9 436	3,7	48,4	32,9	3,4	1,3	9,7	0,1	0,4
40 - 49	9 321	2,6	46,6	33,3	2,1	0,3	14,7	0,1	0,3
50 - 59	8 011	3,9	46,9	26,8	2,7	0,4	18,8	0,0	0,4
60 - 69	2 447	4,4	32,3	31,9	4,8	0,7	25,4	-	0,5
70 a více	394	9,9	23,9	29,9	5,3	0,8	29,4	0,5	0,3
nezjištěno	53	18,9	30,2	41,5	-	-	5,7	-	3,8

¹⁾ včetně nezaměstnaných

Podnikatelská aktivita je podprůměrná

Jak již bylo uvedeno, podíl podnikatelů (bez zaměstnanců i se zaměstnanci) z úhrnu zaměstnaných patří na Vysočině k nejnižším mezi regiony a pohybuje se pod průměrem ČR. Ve většině správních obvodů ORP se počet obou kategorií podnikatelů na 100 zaměstnaných osob celkem pohybuje mezi 14 - 16 osobami (hodnota ČR = 16,5). Relativně nejvíce osob podniká ve správních obvodech Pelhřimova a Moravských Budějovic, kde velkou část podnikatelů tvoří soukromě hospodařící rolníci. Opakem je správní obvod města Jihlavy, kde vlivem koncentrace velkých zaměstnavatelů narůstá podíl zaměstnanců na úkor podnikatelů.

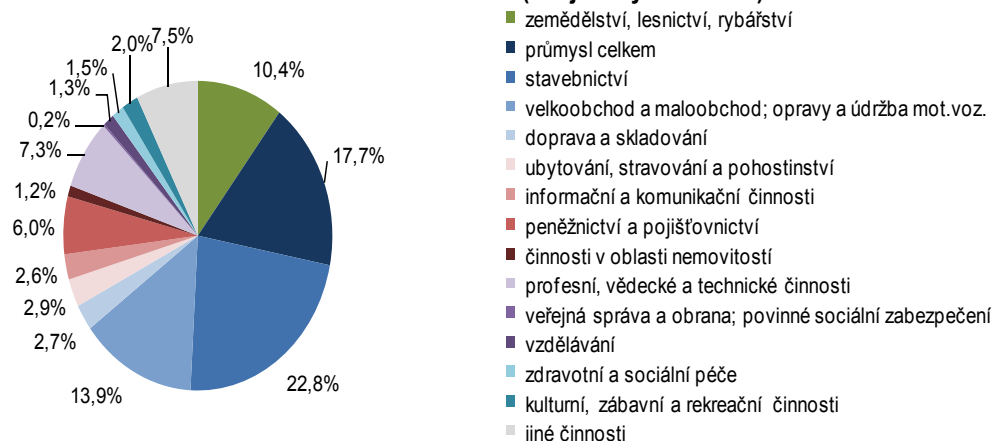
Zaměstnavatelé mají vyšší vzdělání

Vzdělanostní struktura podnikatelů se poněkud liší podle toho, zda se jedná o zaměstnavatele či osoby pracující na vlastní účet. V první skupině převažují osoby s úplným středním vzděláním s maturitou (36,2 %), za nimi následují

vysokoškoláci a osoby se středním vzděláním včetně vyučení (shodně asi 29 %). Z osob pracujících na vlastní účet má téměř polovina střední vzdělání včetně vyučení (bez maturity), následují středoškoláci s maturitou (31,3 %) a absolventi vysokých škol (11,3 %).

Podnikatelé se středním vzděláním (úplným i neúplným) jsou rovnoměrně zastoupeni ve všech věkových skupinách. Podnikatelé – vysokoškoláci mají nadprůměrné zastoupení ve starších věkových skupinách od 50 let výše.

Graf 4.4 Osoby samostatně výdělečně činné podle odvětví ekonomické činnosti (ze zjištěných hodnot)

Nejvíce osob podniká ve stavebnictví

Struktura odvětví ekonomické činnosti, ve kterých nejčastěji působí podnikatelé v Kraji Vysočina, se částečně liší od skladby odvětví všech zaměstnaných obyvatel. Nejvíce samostatně výdělečně činných osob se zabývá stavebnictvím (téměř 23 % ze zjištěných hodnot). Další velká skupina jich podniká v průmyslu (17,7 %) a v oblasti obchodu včetně oprav motorových vozidel (13,9 %). Poměrně velké procento (10,4 %) samostatně výdělečně činných osob pracuje v zemědělství, lesnictví a rybářství (sem patří např. i práce s motorovou pilou, které často provádějí i cizinci). Významná skupina osob (7,3 %) provádí profesní, vědecké a technické činnosti, např. projektování staveb aj.

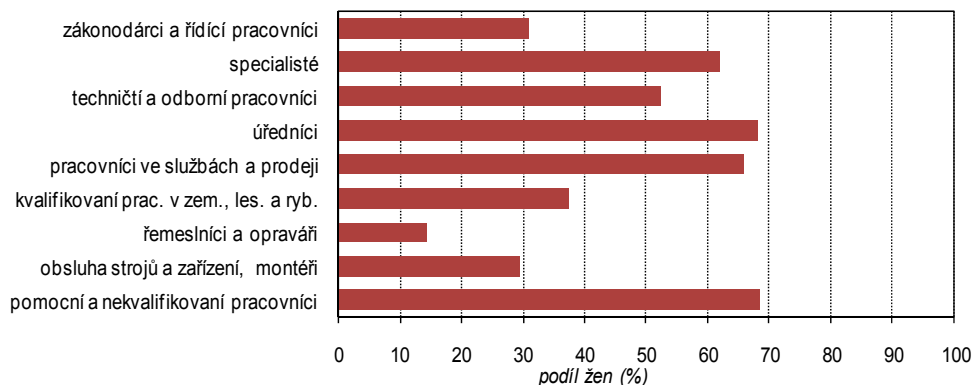
Skladba profesí odpovídá odvětvové struktuře

Z hlediska hlavních tříd zaměstnání (profesí) odpovídá rozložení pracovních sil skladbě podle odvětví. Více než třetinu zaměstnaných osob tvoří řemeslníci, kvalifikovaní dělníci, pracovníci obsluhy strojů a zařízení a montéři, tj. profese spojené s průmyslem a stavebnictvím. V nich jednoznačně převažují muži s výjimkou pracovníků obsluhy stacionárních zařízení a montážních dělníků, kde podíl žen dosahuje kolem 45 % (montáž elektroniky, plastových součástek aj.). Podíly těchto profesí patří k nejvyšším v ČR, např. pracovníci obsluhy strojů a zařízení a montéři tvoří 16 % zaměstnaných (průměr ČR je 12,5 %). Také procento kvalifikovaných pracovníků v zemědělství, lesnictví a rybářství je nejvyšší ze všech krajů (2,8 %, průměr ČR je 1,4 %).

Nejnižší zastoupení profesí ve službách a prodeji

Zastoupení profesí spojených spíše s terciární sférou patří naopak k nejnižším v republice. To se týká např. technických a odborných pracovníků (16,7 %), specialistů – včetně zdravotnických a pedagogických (13,4 %), zákonodárců a řídicích pracovníků (5,2 %) či úředníků (4,5 %, nejméně z krajů). Také podíl pracovníků ve službách a prodeji (12,4 %) je nejnižší v mezikrajském srovnání. Mezi prodavači, kde je výrazná převaha žen, byla v době sčítání zjištěna i nadprůměrná nezaměstnanost (téměř 10 %), podobně jako ve skupině pomocných a nekvalifikovaných pracovníků.

Graf 4.5 Zastoupení žen podle hlavních tříd zaměstnání

Profesní rozdíly podle pohlaví se nemění

Skladba jednotlivých profesí podle pohlaví se dlouhodobě příliš nemění. Muži jednoznačně převažují u profesí spojených s fyzickou prací a technikou (řemeslníci a opraváři, obsluha strojů a zařízení, řidiči, montéři, kvalifikovaní pracovníci v zemědělství a lesnictví). Rovněž mezi zákonodárci a řídícími pracovníky mají převahu muži, podíl žen zde dosahuje asi 31 % (mezi řídící pracovníky se řadí také majitelé soukromých firem se zaměstnanci, tj. z velké části právě muži).

Naproti tomu ženy převažují mezi specialisty (tj. včetně zdravotnických či pedagogických), v profesi technických a odborných pracovníků či mezi úředníky (přes 68 %) – v těchto profesích se uplatňují ženy s vyšším stupněm vzdělání. Další profesí s převahou žen jsou pracovníci ve službách a prodeji (asi 66 % žen) a dále pomocní a nekvalifikovaní pracovníci (přes 68 %) – mezi nimi převládají ženy s nižším stupněm vzdělání.

4.5. Ekonomická aktivita žen

Ženy mají vyšší nezaměstnanost

V Kraji Vysočina bylo v roce 2011 sečteno více než 108 tisíc ekonomicky aktivních žen, tj. 44,4 % z celkového počtu ekonomicky aktivních obyvatel. Z tohoto počtu žen bylo 96,7 tisíce zaměstnaných a zhruba 11,4 tisíce nezaměstnaných, což je 10,5 % z ekonomicky aktivních žen). Procento nezaměstnaných žen převyšuje o 2 procentní body podíl nezaměstnaných mužů.

Nejnižší míra ekonomické aktivity žen mezi kraji

Ekonomická aktivita žen je pochopitelně omezena jejich počtem v produktivním věku, mateřstvím a následnou péčí o děti. Míra ekonomické aktivity žen (podíl počtu zaměstnaných a nezaměstnaných na počtu všech žen ve věku 15 a více let se zjištěnou ekonomickou aktivitou) dosahuje v Kraji Vysočina 50,8 %, což je o 16,1 procentního bodu méně než míra ekonomické aktivity u mužů. Zároveň je tato hodnota nejnižší ze všech krajů ČR. Na tom se podílí zejména vysoký podíl žen v poproduktivním věku, ale i další faktory – vysoký podíl žen odcházejících do předčasného důchodu, s tím související podprůměrná úroveň mezd aj.

Nejnižší podíl pracujících důchodkyň

Ze zaměstnaných žen tvoří 4,0 % pracující důchodkyně (nejméně z krajů) a 4,6 % ženy na mateřské dovolené (tj. v délce maximálně 37 týdnů, kterým trvá jejich pracovní poměr). Asi 85 % zaměstnaných žen je v postavení zaměstnance, 1,9 % tvoří zaměstnavatelky a 7,0 % osoby pracující na vlastní účet. V postavení pomáhajících rodinných příslušníků pracuje 700 žen, tj. 0,7 % ze zaměstnaných. Z celkového počtu zaměstnaných žen podle jednotlivých věkových kategorií je největší procento žen ve věku 40 - 49 let (28,3 %), zatímco ve skupině 60 a více let se nachází jen 3,3 % zaměstnaných žen.

Tab. 4.5.1 Ženy ve věku 15 a více let podle ekonomické aktivity, postavení v zaměstnání a počtu živě narozených dětí

	Ekonomicky aktivní celkem	v tom					Ekonomicky neaktivní celkem	Nezjištěná ekonomická aktivita
		zaměstnané	z toho postavení v zaměstnání			nezaměstnané		
			zaměstnankyně	zaměstnavatelky	osoby pracující na vlastní účet			
Ženy ve věku 15 a více let	108 083	96 700	82 120	1 817	6 776	11 383	104 732	6 633
v tom s počtem živě narozených dětí (%):								
0	20,7	20,1	20,6	7,6	17,6	26,5	20,9	14,3
1	14,9	14,9	14,3	15,4	15,7	15,4	10,6	13,1
2	46,7	47,9	48,3	59,4	48,0	36,7	38,9	25,1
3 a více	16,2	15,9	15,6	16,7	17,6	18,9	26,4	15,9
nezjištěno	1,4	1,3	1,1	0,9	1,1	2,5	3,2	31,6
Průměrný počet dětí	1,63	1,64	1,63	1,89	1,70	1,57	1,84	1,75

Nejvíce dětí mají zaměstnavatelky

Zhruba jednu pětinu ekonomicky aktivních žen tvoří ženy bezdětné. Mezi ženami s živě narozenými dětmi převažují ženy se dvěma dětmi (asi 47 % z ekonomicky aktivních), následují ženy se třemi a více dětmi (16,2 %) a ženy s jedním dítětem mají podíl 14,9 %. Na jednu ekonomicky aktivní ženu připadá v průměru 1,63 dítěte (v celé ČR pouze 1,46).

Ze zaměstnaných žen mají nejvyšší průměrný počet dětí zaměstnavatelky (1,89) zřejmě vlivem jejich vyššího průměrného věku. Ženy pracující na vlastní účet mají rovněž o něco vyšší průměrný počet dětí (1,7) než zaměstnané celkem. U nezaměstnaných žen je patrný vyšší podíl bezdětných žen, ale vyšší procento mají i ženy se třemi a více dětmi.

Nejvyšší průměrný počet dětí (1,84) připadá na ekonomicky neaktivní ženy, což ovlivňují hlavně nejstarší věkové kategorie žen.

Většina žen po mateřské znovu pracuje

Míra ekonomické aktivity žen se v produktivním věku postupně zvyšuje bez ohledu na počet narozených dětí. Současně platí logické pravidlo, že ženy s nižším počtem dětí dosahují vyšší míry ekonomické aktivity než ženy s více dětmi. Výjimkou je věková skupina 35 - 44 let, kde podíl ekonomicky aktivních žen se dvěma dětmi přesáhl podíl ekonomicky aktivních žen s jedním dítětem (92,1 % proti 90,7 %). Pozoruhodné je, že již ve věkové kategorii 30 - 34 let dosahují nadpoloviční zastoupení ekonomicky aktivních (56,2 %) i ženy se třemi a více dětmi, ovšem je třeba si uvědomit, že velká část z nich se řadí do skupiny nezaměstnaných žen.